

העדאת עדים כשרה?

אלא, על כרחך שמדאורייתא עדות כזו כשרה.

שנינו במשנתנו: **והשלישי אומר אף אני כמוהו.**

סתמא [סתמה משנתנו] כשיטת **רבי עקיבא, דמקיש שלשה עדים — לשנים.** שכשם שבשני עדים, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול — עדותם בטלה, כך גם בשלשה ויותר, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, אף שנותרו שני עדים כשרים — עדותם בטלה.

ולכן אנו צריכים לשמוע אף את עדות השלישי, כדי שאם יוזם או יוכחש, תיבטל כל העדות. וזהו ששנינו במשנתנו: "והשלישי אומר: אף אני כמוהו".

מתניתין

א. אדם העובד לעבודת כוכבים — חייב מיתה:

ב. אם עבד את העבודה זרה "כדרכה", כדרך שרגילים לעבוד אותה, הרי הוא חייב מיתה על כל צורות העבודה שלה. ואפילו היתה העבודה נעשית בדרך בזיון, חייב עליה מיתה, אם היתה דרכה בכך.

ג. אך אם עבד אותה שלא כדרך עבודתה, יש חילוק בין העבודות:

אם היתה זאת עבודה של שחיטה, הקטרה, ניסוך או השתחוואה, הוא חייב מיתה אף על פי שאין הדרך לעבודה בכך.

אבל, אם עבד אותה בשאר עבודות, והן לא היו כדרך עבודתה, הרי הוא עובר רק על איסור לאו, של "לא תעבדם", אך אינו חייב עליהן מיתה.

ד. אם האדם מקבל עליו את העבודה זרה בתורת אלוה, הוא חייב על כך מיתה, אפילו בלי שיעשה כל מעשה עבודה.

א. **העובד עבודת כוכבים, חייב עליה מיתה** —

אחד העובד אותה כדרכה, בכל סוג עבודות שהן, ואפילו עובדה בדרך בזיון, אם היה זה דרכה.

ואחד העובד אותה שלא כדרכה, ובלבד שתהיה העבודה שלא כדרכה, באחת מארבע העבודות דלהלן:

אחד המזבח, השוחט קרבן לעבודה זרה, ואחד המקטר, מקריב את אימורי הקרבן על האש, ואחד המנסך יין, או דם, לעבודה זרה, ואחד המשתחוה לה.

ב. ועתה מבארת את המשנה את החיוב על קבלת אלהות של עבודה זרה אפילו בלא עבודה:

ואחד המקבלו עליו לאלוה, (1) שאומר

[ב] "ויזבחו וישתחוו לו, ויאמרו: אלה אלהיך ישראל". רש"י.

1. על אמירה גרידא של קבלה באלוה, בלי מעשה עבודה, חייבים מיתה מחמת ההיקש של אמירה לעבודה, שנאמר במעשה העגל [שמות

מיתה, אפילו מתכוין לעבודה בדרך ביזוי.

ו. **הזורק אבן למרקולים**, שהיו מצדדים [מבססים בקרקע] שתי אבנים, ומעליהן אבן אחת, וזו היא "מרקוליס", וזורקים עליה אבנים — **זו היא עבודתה**, וחייב עליה אפילו אם מתכוין לעבודה בדרך ביזוי.

גמרא

ודנה הגמרא: **מאי אחד העובד**, ואחד המזבח ואחד המקטר? וכי המזבח או המקטר אינם נכללים בכלל "עובד"?

אמר רבי ירמיה, הכי קאמר: אחד העובד כדרכה, כדרך עבודתה של עבודה זרה זו, בכל סוג עבודה שהיא, אפילו גיפוף ונישוק, ואפילו אם היתה העבודה בדרך ביזוי, כיון שכך הוא דרך עבודתה, הרי הוא חייב מיתה.

במפורש שהוא מקבלו עליו באלוה, ואחד **האומר לו סתם: אלי אתה!**⁽²⁾

כל אלו חייבים מיתה.

ג. **אבל העובד לעבודת כוכבים** שלא כדרכה בשאר עבודות [מלבד ארבעת העבודות דלעיל] כגון **המונף, והמונשק, והמכבד, והמרבין, והמרחין, והסך, והמלביש, והמנעיל** — כיון שהיתה העבודה שלא כדרכה, **עובר רק בלא תעשה**.⁽³⁾

ד. **הנודר בשמו של אליל**, כגון שאוסר עליו דבר בקונם "בשם עבודת כוכבים", **והמקיים הנשבע בשמו** — **עובר בלא תעשה**, של "ושם אלהים אחרים לא תזכירו" [שמות כג], אך אינו חייב מיתה, כי לא קיבלו באלוה, ולא עשה בזה מעשה עבודה לעבודה זרה.

ה. **הפוער עצמו לבעל פעור**, מתריז רעי לעומתה — **זו היא עבודתה**, וחייב עליה

3. של "לא תעבדם", שנאמר לאו זה שלש פעמים בתורה, ואחד מהם בא לאסור בלאו אפילו עבודה שלא כדרכה. והרמב"ן וכן החינוך במצוה כו, כתבו שהעובד עבודת כוכבים עובר משום "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". ואילו מהרמב"ם נראה שאינו אוסר מחמת "לא יהיה", אלא מביא רק את הפסוקים המבוארים להלן בגמרא, ותמה המנחת חינוך [מצוה כו], מדוע הגמרא והרמב"ם אינם למדים מהכתוב הזה.

ומבאר המנחת חינוך, שזה ודאי שאם מקבל אדם על עצמו באלוה כל סוג של עבודה זרה, הרי הוא עובר ב"לא יהיה לך אלהים אחרים", אלא כל הדיון בגמרא לגבי המקור לאיסור

2. רש"י. והביא גם לישנא אחרת, שהמקבלו באלוה הוא שלא בפניו, והאומר לו אלי אתה הוא בפניו, ובאה הסיפא לגלות על הרישא, שמדובר בה אפילו שלא בפניו, ואפילו הכי חייב.

כתב החזון איש [יו"ד סב כב], אם צייר האדם בנפשו כח נברא כזב, ועובדו, אינו אלא מינות ולא עבודה זרה, כי אינו עובד לדבר מציאותי. ואם עובד לנפשו של אדם שמת ואבד מן העולם, חייב עליו, כיון שגם נפש שחייבת כרת, הרי היא עדיין קיימת למשפט. ואם עשו תמונה לזכרה של נפש אדם שמת, ועובדים לתמונה הזו בכונה לעבוד את נפש האדם הזה, המשפיע על התמונה הזאת שפע וכת, ודאי היא עבודה זרה עצמה!

המזבח, שחייב אפילו היתה עבודת הזריקה שלא כדרך עבודתה, כיון שגם מלאכת הזריקה נעשית בפנים! (6)

אמר אביי: זורק היינו מנסך, זורק הדם נכלל ב"מנסך" האמור במשנה, כמו שמצינו בדברי הפסוק שניסוך דם נקראת ניסוך, דכתיב [תהלים ט"ז] "בל אסיך נסכיהם מדם".

ומבאר הגמרא: **מנחני מילי שעל ארבעת העבודות הללו חייבים אפילו בשלא כדרכה?**

דתנו רבנן: אילו נאמר [שמות כב] "זבח יחרם" — הייתי אומר, על איזה זביחה בא הכתוב לחייב מיתה? בזובח קדשים בחוץ הכתוב מדבר, לפי שמצינו שהזהיר הכתוב על כך, ובא הכתוב הזה לומר שהוא בעונש מיתה, לפי ש"חרם" משמעותו מיתה. (7)

לכן תלמוד לומר, "זובח לאלהים יחרם" — בזובח לעבודה זרה הכתוב מדבר. כי "זובח

והזהרה שלא לעבוד כל סוג של עבודה שהוא כדרכה, נלמדת מדברי הכתוב [דברים יב] "ופן תדרוש לאלהיהם, לאמר: איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם", מלמד הכתוב שכל עבודה כדרכה, אסורה. וחייב מיתה נלמד מדברי הכתוב "וילך ויעבוד אלהים אחרים" — "וסקלתם באבנים".

ואחד המזבח, ואחד המקטר, (4) ואחד המנסך, (5) ואחד המשתחה — ואפילו היו העבודות הללו שלא כדרכה, שלא כדרך עבודתה, הרי הוא חייב מיתה.

כיון שהעבודות האלו נעשות גם בפנים, בבית המקדש, לשם הקב"ה.

ולהלן בגמרא יבואר, שלימד הכתוב על העבודות הנעשות בפנים, שאם עשאן לעבודה זרה, הרי הוא חייב עליהן מיתה, אפילו אם היו שלא כדרך עבודה של עבודה זרה זו.

ודנה הגמרא: **וליהשוב נמי זורק את הדם על**

5. דם או יין, ואפילו מים, שדרך לנסכם בפנים בחג הסוכות, מנחת חינוך מצוה כו.

6. רש"י מבאר שהגמרא לא שאלה מדוע לא שנינו גם את המקבל את הדם והמוליכו, כיון שלא על כל העבודות הנעשות בפנים חייב עליהן בעבודה זרה שלא כדרכה, אלא רק על עבודות המבוארות בתורה לגבי עבודה זרה, כמו זביחה והקטרה, וכן לגבי ניסוך יין לעבודה זרה נאמר בתורה "ישתו יין נסיכם". ושאלת הגמרא שנחשיב גם זורק הדם, היא על פי הפסוק "בל אסיך נסכיהם מדם", שמשמעותו זריקת הדם.

7. כדכתיב [ויקרא כז] "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה, מות יומת".

עבודה זרה, על כל אופניה, הוא במקום שבפירוש אינו מקבלה עליו באלוה, אלא רק עובד לה, שגזירת הכתוב היא שחייב עליה סקילה במזיד וחטאת בשוגג, אך הוא לא עובר ב"לא יהיה לך אלהים אחרים". אך כל זאת, רק אם הוא עובד לעבודה זרה שאנשים עובדים אותה. אך אם יעבוד אדם לפסל או לצורה שאינה עבודה זרה, והוא יעבוד אותה מחמת שירא שמא תרע לו אם לא יעבדנה, אך בפירוש אינו מקבלה באלוה, אין סברה שיתחייב עליה מצד עובד עבודה זרה.

4. לאו דוקא אברים, אלא כל דבר. מנחת חינוך מצוה כו.

להם". הרי שלא כלל הכתוב את ההשתחואה בכלל "ויעבד". ובהכרח, בא הכתוב לרבות השתחואה שלא כדרכה. כי אם כדרכה, הרי היא בכלל "ויעבוד אלהים אחרים".

וסמך ליה את עונש המיתה, דכתיב "והוצאת את האיש ההוא... וסקלתם", ונזכר.

עונש — שמענו, אזהרה מניין?

תלמוד לומר [שמות לד] "כי לא תשתחוה לאל אחר".

הכתוב הזה הוא מיותר, ולכן, אם אינו ענין לעבודה כדרכה, תנהו ענין לעבודה שלא כדרכה.

ומאחר ויצאה השתחואה מכל העבודות להכתב בפני עצמה, יכול, שאני מרבה ממנה גם את המגפף והמנשק והמנעיל שלא כדרכה, לפי הכלל, שכל דבר שיצא מן הכלל, יצא ללמד על הכלל כולו. ונאמר, כי כשם שעל השתחואה, שהיא עבודה דרך כבוד, חייבים עליה אפילו בשלא כדרכה, כך על כל העבודות הנעשות בדרך כבוד, יהיו חייבים עליהן מיתה, אפילו בשלא כדרכה.

תלמוד לומר "זובח לאלהים יחרם".

ואם נאמר שהשתחואה יצאה ללמד על הכלל, יקשה: הרי זביחה, בכלל העבודות שהן דרך כבוד, היתה. ויכולנו ללמוד אותה

לאלהים", משמעותו לכל אלהים. ובא הכתוב להעניש את הזובח לעבודה זרה בעונש מיתה.

ואפילו היתה הזביחה שלא כדרך עבודתה, חייב עליה, ודבר זה למדנו מכך ששינה הכתוב לשונו, שלא אמר "עובד לאלהים יחרם", אלא "זובח לאלהים יחרם", מלמד הכתוב שעל זביחה חייבים אפילו היתה שלא כדרך עבודתה.⁽⁸⁾

אין לי אלא בזובח.

מקטר ומנסך — מניין?

תלמוד לומר בהמשך הפסוק "בלתי לה' לבדו" — ריקן הכתוב את העבודות כולן לשם המיוחה, שיהיו כל העבודות הראויות לה', לו לבדו, ולא לעבודה זרה.

לפי שיצאה זביחה מכלל העבודות, להכתב במפורש ["זובח לאלהים יחרם"], לידון בעבודות פנים, ללמד על כל העבודות הנעשות בפנים, שאם עשאן בחוק, לעבודה זרה, חייב מיתה אפילו בשלא כדרך עבודתה.⁽⁹⁾

מניין לרבות השתחואה, שאינה מכלל העבודות הנעשות בפנים, שבכל זאת חייבים עליה אפילו בשלא כדרך עבודתה?

תלמוד לומר: [דברים יז] "וילך ויעבד אלהים אחרים". והוסיף הכתוב ואמר, "וישתחו

9. לפי הכלל: דבר אשר היה בכלל, ויצא מן הכלל להכתב במפורש, לא על עצמו לבד יצא ללמד, אלא על הכלל כולן יצא ללמד, שהכלל האמור כאן שחייב על עבודה שלא כדרכה הוא רק בעבודות הנעשות בפנים.

8. אך על עבודה שהיא כדרכה, חייב על כל סוג שבעולם, מדכתיב "וילך ויעבד אלהים אחרים", ומשמע שכל שהיא דרך עבודה, הרי הוא חייב עליה.

מהשתחואה, ולמה יצאה זביחה להכתב בפני עצמה! ?

אלא בהכרח, לחקיש אליה, ולומר לך: מה זביחה מיוחדת — שהיא עבודת פנים, וחייבין עליה מיתה, כאשר היא נעשית בחוץ, לעבודת כוכבים, אף כל שהיא עבודת פנים, הרי היא כמותה, וחייבין עליה מיתה כשהיא נעשית בחוץ, לעבודת כוכבים, בכל ענין, גם בשלא כדרכה.

ולכן, יצאה השתחואה, שאינה עבודת פנים, לידון בעצמה, לחייב גם עליה בשלא כדרכה.

יצאה זביחה — לידון על הכלל כולו, שחייבים עליו שלא כדרכו, ודוקא בעבודות הנעשות בפנים.

אמר מר: אילו היה הכתוב אומר "זובח יחרם", הייתי אומר, בזובח קדשים בחוץ הכתוב מדבר, לחייבו מיתה.

ותמהה הגמרא כיצד היתה הוה אמינא שכזאת?

והרי זובח קדשים בחוץ — כרת הוא חייב, ולא מיתה!

ומתרצת הגמרא: סלקא דעתך אמינא, כי אתרו ביה — יהיה חייב קטלא, כי לא אתרו ביה — יהיה חייב כרת. לכן קא משמע לך, שאין הכתוב מדבר בשוחט קדשים בחוץ, אלא בשוחט לעבודה זרה.

אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי: אימא איפכא:

יצאה השתחואה ללמד על הכלל כולו, שחייב

על כל סוג של עבודה בדרך כבוד, אפילו בשלא כדרכה.

וכי תימא, הרי הקשינו, אם כן, "זובח" שיצא מן הכלל, למה לי, והרי אפשר לומר מהשתחואה?

יש לומר, שהוא יצא לגופיה, ללמד דמחשבין מעבודה לעבודה, להתחייב עליה. שהמחשבה בשעת שחיטה לזרוק את הדם לעבודה זרה, מחייבת אותו כבר עתה על השחיטה.

דאיתמר, השוחט בהמה במחשבה לזרוק דמה לעבודה זרה, ובמחשבה להקטיר חלבה לעבודה זרה, אך לא חישב בשחיטה עצמה שהיא תהא לשם עבודה זרה, ובסופו של דבר לא זרק את הדם לשם עבודה זרה.

רבי יוחנן אמר הבהמה אסורה בהנאה כדין טא-א זבח לעבודה זרה.

כי למד רבי יוחנן את דין המחשבה בעבודה זרה מדין מחשבת פיגול בקדשים. כמו שבקדשים, אם חישב בשעת שחיטת הזבח שיזרוק את דמו למחר, נעשה הזבח פיגול, לפי שמחשבים מעבודה לעבודה, כך גם בעבודה זרה, אם חישב בעבודה אחת לעשות את העבודה השניה לשם עבודה זרה, די בכך כדי לאסור את הבהמה.

וריש לקיש אמר: מותרת, כי אין ללמוד מקדשים על עבודה זרה, ואין מחשבים מעבודה לעבודה בעבודה זרה.

הניחא לרבי יוחנן, הסובר שלומדים מקדשים לעבודה זרה שמחשבים מעבודה לעבודה לענין איסור הבהמה בהנאה, אפשר ללמוד משם גם לגבי החיוב של העובד.